

Učiteljsko društvo za Kranjsko.

Odbor učiteljskega društva za Kranjsko je imel 28. preteč. m. ob 10. dopoldne v IV. razredu mestne glavne šole svojo tretjo sejo, h kateri je povabil tudi sploh družabnike tega društva. Iz med odbornikov so bili nazoči gg.: L. Belar, Fr. Govekar, Bl. Kuhar, M. Močnik, A. Praprotnik, Fr. Raktelj in Iv. Tomšič. Iz med družabnikov so bili tu č. gg.: Jan. Rozman, vodja mestne glavne šole in dr. Juri Šterbenec, duhoven pri sv. Jakobu, iz dežele: Lovro Arko, Jan. Borštnik, Jernej Čenčič, Fr. Cerar, Fr. Golmajer, Jan. Kogej, Marka Kovšca, Martin Krek, Valentin Krek, Fr. Levstik, Fr. Pfeifer, Val. Telban, Juri Uranič, Fr. Zorè.

Predsedoval je A. Praprotnik, zapisoval pa M. Močnik.

Pervosednik nagovori zbrane nekako tako le:

Dragi bratje učitelji!

Odbor učiteljskega društva ima in začénja danes tretji shod, h kateremu je povabil tudi sploh družabnike tega društva, da bi se vdeleževali današnjih važnih obravnav. Veselo vidim, da vas je, ljubi bratje učitelji, precej tukaj, ki ste prišli zborovat v našo in gotovo tudi v svojo pravo družčino. Prosti zbori so živa priča da učitelji hočemo napredovati. Priserčno vas tedaj pozdravljam in vam kličem: Dobro došli!

Bratje! minulo je leto, kar smo osnovali svoje društvo. Mnogo upanja nam je učiteljem pretečeno leto cvetelo, a malo, malo dobrega sadú doneslo. Pregovor pravi: „Dobra reč se muzdi“. Ta resnica naj nas tolaži in naj nam daje upanje, da se bože to, kar se je za naše šolstvo in učiteljstvo dobrega pričelo, tudi lepo dokončalo; napake pa, ktere kažejo skušnje, naj bi se odpravile! Ne more se nam učiteljem očitati, da bi se bali dela na polju, ktereга obdelujemo „v potu svojega obraza“. Radi se trudimo in hvaležni smo za vsako malo stvarico, s ktero se nam le količkaj priznava prizadetje. Tudi učiteljsko društvo ima pri vsaki priliki pred očmi svojo namero, da bi učitelji duševno in materijalno napredovali, in da bi se domače ljudske šole vsestransko boljšale.

Prošnja, ki smo jo izročili deželnemu odboru, do sedaj ni imela takega vspeha, kakoršnega smo pričakovali. V zadnji odborovi seji smo se tedaj namenili, da bodemo kranjski učitelji še dalje in tako dolgo terkali, dokler ne pridemo do svojih pravic, kajti materijalno stanje je, akoravno le vnanja — vendar le perva pogoja boljšega šolstva in učiteljstva.

Po sklepu v drugi odborovi seji je društvo na svetlo dalo prvi „Imenik ljudskih učiteljev na Kranjskem“. Začetek ni bil lahek; če je tedaj sim pa tje kaj pomanjkljivega, prosimo, naj bratje učitelji ne bodo nevoljni; vprihodnje bode bolje. Natisnili smo 500 iztisov „Imenika“; vsem udom smo ga razposlali, vendar, če ga kdo ni dobil, naj se oglasi, ker jih imamo še dovolj; pro-

dalo se jih je malo; društvo bode moglo naj več vse stroške samo plačati. Šolske postave od 14. maja preteč. l. nismo pridjali „Imeniku“, ker še poterjene slovenske prestave nimamo, nemško pa je „Uč. Tovarš“ prinesel. — Svoje sobe društvo še nima. Prosilni smo deželni odbor, da bi nam bi bil o tej zadevi kaj pomagal, toda tudi brez vspeha. „Učitelj naj čaka!“ — je pregovor, ki nam ga vriva sedanja osoda; toda sedaj ni čas, da bi človek čakal, ker se ves svet giblje in hitreje živi, kakor nekdanj. Sedaj bodemo slavno predništvo ljubljanske hranilnice prosili za društveno sobo ali za kako drugačno pomoč. Hranilnica je poslednji čas dobrotno ozirala se tudi na domače šolstvo; upamo, da bode tudi naše mlado društvo kolikor toliko uslišalo, ker je v tesni zvezi z napredkom ljudskih učiteljev in z zboljšanjem ljudskega šolstva na Kranjskem. Do časa, da dobimo svojo sobo, pa imamo časopise in knjigarnico v mestni šoli, kjer vsak lahko časopise in knjige bere ali dobiva.

S dopisom slavne deželne vlade 14. maja pr. l. je društvo dobilo v pretres g. Haberleithner-jev načert za telovadstvo. Odbor je ta načert preudaril in odobril s pristavkom, da naj bi pri telovadbah v naših ljudskih šolah posebno se še na to gledalo, da bi se te vaje v mestih ozirale na posebne obertuijske razmere, na deželi pa na gospodarska opravila itd. in da bi bilo telovadstvo vselej združeno z narodnimi igrami, veselnicami, s petjem itd.

Z dopisom 8. svečana t. l. pa je društvo dobilo v pretres Matičino knjižico „Nauk o telovadbi“, II. del, katero odbor za ljudske šole živo priporoča.

Naj ljubši pa nam je bil dopis blagorodnega deželnega pervaosednika žl. Konrada Eybesfelda 5. svečana t. l., s katerim je društvo dobilo 100 gold. iz Pflügelnove zapuščine za svojo knjigarnico. Odbor se je za ta blagi dar javno zahvalil; mi zbrani pa v znamenje preserčne zahvale vstanimo in recimo: „Bog nam daj še mnogo takih verlih dobrotnikov!“

(Zbor vstane, in to novico sprejme s slavoklici na blagega gospoda deželnega poglavarja.)

Potem se prestopi na dnevni red, in na versti so

1. pomenki o telovadbi.

Pervaosednik govori o ravno izdani Matičini knjigi „Nauk o telovadbi“, in pravi, da učitelji bodimo „Matici“ hvaležni, ker nam je podala prvo slovensko knjigo o telovadbi. V priporočilu do slavne vlade odbor priporoča tudi I. del te knjige posebno za spodnje razrede.

G. Kovšca (učitelj iz Selc) misli, da telovadbe niso kaj primerne za šole po deželi; otroci pridejo že vturjeni in spehani v šolo — večkrat po eno uro daleč; plezati in skakati se pa mladina tako vadi.

G. Borštnik (učitelj iz Šmarje) je tudi te misli, in pristavlja, da otroci večkrat komaj čakajo, da pridejo domu, da jim tedaj za telovadbe manjka časa.

G. Močnik odgovarja na to: Vlada tirja nauk o telovadbi, in od tega tudi ne bode odjenjala, ker je ta nauk nekako v zvezi z novo vojno postavo; tudi se ne more misliti, da bi vlada ne vedela in ne poznala razmer po deželi. Kedar se govori o telovadbi, naj več vsak le misli precej na vaje na orodji, a to ni tako; proste vaje (kakor se p. vadijo učenci mestne glavne šole) imajo namen, da mlado telo urijo v gibčnosti, in prihodnjim vojakom bode to zelo koristilo. Tudi bi ne bilo napačno, ko bi se mladina sim pa tje prav po vojaško vadila.

G. Tomšič (učitelj v c. k. normalki), ki tudi podučuje v telovadbi, pravi, da se take proste vaje tudi v šolski sobi lahko izveršujejo, in tako naj bi se tudi na kmetih ravnalo. Kjer so dečki in dekleta vkup v šoli, naj bi se dekleta popred domú pustile, in dečki naj bi se telovadili.

Pervosednik dostavlja k temu, da smo učitelji že davno, ko pri nas še nobeden ni mislil na šolske telovadbe, otroke učili že telovaditi. Že v prvem razredu smo jih vadili ravno sedeti, vstajati in stati, po dva in dva v versti hoditi, vkupno ali v zboru govoriti, i. t. d.; če se tedaj takim in enakim vajam še kaj dodá, je to že dobra telovadba y začetni šoli.

G. Kovšca pravi: Če bode telovadba obveljala v ljudski šoli, naj bi se pa skerbela, da bi učitelji, ki niso izurjeni telovadci, učili se sami telovaditi popred, preden učé druge. Iz samih bukvic se nihče ne more tega dovolj naučiti. Slavna vlada naj se naprosi, da bode o šolskih počitnicah (kakor je že neki dopisnik iz Notranjskega v „Tov.“ nasvetoval) sklicala učitelje iz dežele v Ljubljano, in tû naj se na državne stroške naučé nekaj naj potrebnjih vodil pri telovadbi.

Pervosednik bere tudi pismo leškega učitelja na Gorenskem, kateri tudi priporoča to misel: Gorenski učitelji nasvetujejo, da naj bi se mlajši učitelji o šolskih praznikih poklicali v glavno mesto, kjer naj bi jih izurjen učitelj telovadbe učil telovaditi, da bi s telovadbami ne škodovali več, nego koristijo, kajti večina učiteljev je, ki še ne vedó, kaj je telovadba. Tudi naj bi se preskerbela, da bi učitelji knjigo „Nauk o telovadbi“ brez plače dobivali.

Sprejme se g. Kovšcev nasvèt: Slavna c. k. vlada naj se naprosi, da o šolskih počitnicah pokliče na svoje stroške saj nekaj učiteljev v Ljubljano k telovadnemu poduku.

2. Pomenki o pisanji.

G. Gerkman pravi med drugim, da nauk v pisanji (ali lepopisji) mnogo zavira to, da učitelji za posamne čerke ne rabijo enakih oblik; eden hvali to, drugi drugo obliko; vendar pa bi bilo želeti, da bi učitelji v enem kraji, pa tudi v vsi deželi pri pisanji imeli enake oblike. V ta namen naj bi bile pisne čerke in vaje v „Slov. Abecedniku“ vrezane, da bi veljale za zgled pisnim vajam, po katerih naj bi se učitelji ravnali. Predlaga tedaj: Pri drugem

natisu „Slov. Abecednika“ naj se vse to, kar je sedaj v Abecedniku v prvih pisnih vajah natisnjenege, natisne z vrezanimi lepimi pisnimi čerkami. Ker pa pisne čerke v „Slov. Abecedniku“ niso in ne morejo biti vversteni strogo po lepopisnih pravilih, naj bi se pa slovenski lepopisni zgledi še posebej v posebnih številih in tudi v zvezkih natiskovali in prodajali.

G. L. Arko (učitelj iz Zagorja) dostavlja, da naj bi se zraven Abecednika tudi „Pervemu“ in „Drugemu berilu“ pridevalo nekaj lepopisnih vaj.

G. Močnik pa pravi, da naj bodo berilne vaje, ki so tiskane s pismenimi čerkami, tudi enake oblike, kakor jih imajo lepopisni zgledi, potem bi odpadla posebna potreba lepopisnih zgledov.

Temu se ogovarja v tem smislu, da tiskane čerke niso nikdar enake v baker vrezanim čerkam, da ravno zaradi tega ne odpade potreba posebnih lepopisnih zgledov.

Sprejmeta se prva predloga.

Pervosednik bere pisma g. Lunder-a, učitelja z Berda, v katerem pojasnjuje navadna vodila pri pisanji in pravopisji. Zbor se v obče vjema s temi vodili.

G. Belar govori o polegkih čertah pri pisanji, in sicer o takih, v katerih se uri ne le samo prava lega, temuč veliko bolj tudi prava natančna oblika posamesnih čerk.* To pokaže g. Belar tudi na tabli. To njegovo vodilo pri pisanji odobrijo vsi nazoči, in g. Belar prevzame nalogo, da sestavi popolni načert tega svojega načina pri pisanji po pisnih tablicah in knjižicah.

Sklene se, da naj se slavna c. k. vlada naprosi, da se hoče prizadeti v tem, da c. k. založba šolskih knjig prevzame založbo takih pisnih tablic in knjižic.

3. Nasvétí o učiteljski knjigarnici.

Pervosednik vpraša, kako bi se blagi dar 100 gold. naj bolje za knjižnico obrnil, in nasvetuje: a) stare knjige in časopise naj bi se zvezali, da bi se kaj ne pogubilo, ker pedagoški časopisi imajo kolikor toliko svoje stalne veljave; b) za ostale denarje naj bi se nakupilo novih dobrih pedagoških knjig.

Sklene se: učiteljsko društvo naj pristopi kot letni ud k društvu „Slov. Matic“ in k društvu „sv. Mohorja“. Kolikor pa se bode moglo z denarnimi močmi izhajati, naj se oskerbé naj pred naslednji časopisi in knjige: „Praktischer Landwirt“ (časopis), „Besednik“ (časopis), Die sanitätspolizeiliche Ueberwachung höherer u. niederer Schulen u. ihre Aufgabe (dr. Fried. Falk, Berlin, Leipzig, Weith u. Comp. 1868), Chronik des Volksschulwesens (Wolfram, Altona), knjiga škofa Doupanloup o izreji, Lehrbuch der Erziehung und des Unterrichtes von Alois K. Ohler (Mainz, Verl. von Fr. Kirchheim 1862).

*) Ta g. Belarjev govor princse prihodaji „Tovarš“.

4. Kako bi se učiteljem na korist bolje vpravljala družba v pomoč vdovam in sirotam ljudskih učiteljev na Kranjskem?

Pervosednik pravi, da je učiteljsko društvo po §. 2. društvenih pravil opravičeno, da se poteguje za pravice ljudskih učiteljev in da tedaj tudi preudarja, ali je sedanje vdovsko društvo učiteljem na korist vpravljano, ali ne.

Preden se o tej važni točki dalje obravnava, stopijo v zbor c. k. deželni šolski nadzornik g. dr. A. Jarc.

G. Gerkman poroča o delovanju dosedanjšega odbora pri vdovskemu društvu, in pravi, da je račun popolnoma izdelan, da se je predložil slavni c. k. deželni vladi; vsa društvena pisma z obligacijami vred ima pa ravnatelj g. K. Legat, kjer jih vsak družvenik more videti. To društvo ima sedaj že precej lepo premoženje, in sicer 23.033 gold. v obligacijah in 34 gold. 94 kr. gotovine.

G. c. k. deželni šolski nadzornik razjasnuje zadevo zastran računa, ter pravijo, da se je vladi predložil le posnetek (Extract) računa brez posebnih doklad. Vlada je poslala pregledane račune konzistoriju nazaj, in naj bolje bi bilo, da bi se sedaj društvo samo ganilo in ukrenilo, kar vidi, da bi bilo potrebno.

G. Gerkman pravi: Jaz sem mnogo pisaril pri vdovskem društvu in sem račune sestavljal; poslednjič pa je odbor vse račune dal vradniku g. Tomasu, da je vse to še enkrat pregledal. Sklep računa je s koncem meseca decembra preteč. l. Vladi se je res le posnetek računa predložil, ker se je reklo, da je to dovolj. On (Gerkman) tedaj nasvetuje: a) odbor učiteljskega društva naj odbor vdovskega društva prosi, da skliče občni zbor vseh udov društva v pomoč vdovam in sirotam; b) učiteljsko društvo naj koj danes voli oddelek peterih udov, kateri naj pravila vdovskega društva pretresa in potem v občnem zboru tega društva potrebne spremembe nasvetuje.

Sprejme se ta predlog. V oddelek za pretresovanje pravil se volijo: Gerkman, Govekar, Praprotnik, Tomšič, Uranič.

G. Uranič vpraša, kam in komu in do kdaj naj se sedaj (začasno) plačuje letnina vdovskega društva.

Sklep: Plačuje se namestniku društvenega prednika, ravnatelju g. K. Legatu; vnanji udje pa naj plačujejo te doneske pri c. k. okrajnih gosposkah. Ta predlog naj se naznani prednikovemu namestniku vdovskega društva, pa tudi slavna c. k. vlada naj se naprosi, da bode c. k. okrajnim gosposkam naročila, da bode te doneske sprejemala in odrajtovala na odmenjeno mesto. Zadnji obrok za letošnjo letnino naj bi bil pa do konec meseca aprila. Imena tistih, ki plačajo za leto 1870., naj se naznanjajo v „Tov.“

5. Nasvéti posamnih družabnikov.

G. Gerkman nasvetuje, da bi se tudi učiteljice sprejemale v učiteljsko društvo.

Sklene se: Učiteljice morejo s tistimi dolžnostimi in pravicami pristopiti v učiteljsko društvo kakor učitelji.

Pervosednik prebere g. Erkerjevo pismo, v katerem (Erker) nasvetuje, da bi bili šolski prazniki po deželi v ravno tem času kakor so po mestih.

Nazoči učitelji pa so teh misli, da so sedanji šolski prazniki po deželi v prav primernem času (meseca septembra in oktobra), in če se bodo prazniki po krajnih okoliščinah kje kaj prenaorejali, bode to določil krajni šolski svet, kateri naj bi se kmali sestavil.

G. c. k. deželni nadzornik pravijo, da se bodo šolske oblasti tudi pri nas kmali vstanovile, ter zagotvjlajo učiteljem vladine pripomoči. Tudi omenjajo, da bodo za tistih 1000 gold., ktere je hranilnica darovala za šole, nakupili in razdelili učilnih pomočkov, knjig, pisalnega orodja i. t. d.

Pervosednik se vsem zbranim serčno zahvaljuje za vdeleževanje pri tem shodu, ter jim priporoča sterpljivost in značajnost — posebno pa se priklanja g. c. k. deželnemu šolskemu nadzorniku, in jih prosi, da bi, kakor do sedaj, tudi še dalje podpirali prizadevanje in dobro voljo ljudskih učiteljev.

Sklep seje ob $\frac{1}{2}$ 1 opoldne.

Po sklepu seje dobilo je predništvo uč. društva pismo g. Fel. Stegnarjevo iz Idrije, v katerem (g. Stegnar) razlaga lepopsne vaje, zemljepisje in petje v ljudski šoli. Vse to pride pri prihodnji odborovi seji na versto.

Zbrani učitelji so se razšli zopet z naj lepšim upanjem v boljšo prihodnost, ktera nam kmali pridi!

Umetnost.

Naš spretni skladavec lepih napevov, g. Anton Nedvčd, je zopet dal na svetlo delo, ki bode gotovo razveselilo vse domače pevce in prijatelje te lepe umetnosti. Prišli so v založbi Češko-Tila v Ljubljani v krasnem praškem natisu na svetlo trije zvezki pod imenom: Vsem slovanskim pevcem! 6 moških zborov, zložil Anton Nedvčd (op. 8.). — Zvezek I. ima: „Moj dom“ (poleg česke pesmi: Tam, kde venči“, posl. S.) in „Popotnika“ (besede Strelove). Partitura in glasi. Cena 60 kr. — Zvezek II. ima: „Domovino“ (besede A. Praprotnikove) in „pesem lovčev“ (besede Marnove). Partitura in glasi. Cena 60 kr. — Zvezek III. ima: „Zvezdi“ (besede Krekove) in „Slovenska dežela (besede Razlagove). Partitura in glasi 60 kr.

O tem odličnem delu kritike pisati se ne prederzamo. Kteri iz med teh napevov je lep, lepši in naj lepši, naj sodijo umetniki, pa tudi pevci, ki imajo o tej stvari še nepo-